

อนาคตภาพการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก
ในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2566 - 2575)

THE FUTURE OF EDUCATION MANAGEMENT FOR SMALL-SIZED OF
PRIMARY SCHOOLS IN THE NEXT DECADE (2023 - 2032)

Received: November 1, 2023

Revised: December 30, 2023

Accepted: December 31, 2023

ปัญจรัศม์ ศุภรานนท์¹

Panjarat Supparanont¹

¹นักศึกษาระดับปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

¹Department of Educational Administration, Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Thailand

¹Corresponding author, E-mail address: k_supparanont@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอนาคตภาพที่เป็นไปได้ในการจัดการการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2566-2575) โดยการประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีวิจัยอนาคตแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research :) โดยแบ่งการวิจัยเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาหลักการและแนวคิดของการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการศึกษา จำนวน 9 คน (EDFR รอบที่ 1) เพื่อกำหนดองค์ประกอบอนาคตภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในทศวรรษหน้า ระยะที่ 2 ศึกษาอนาคตภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 21 ท่าน (EDFR รอบที่ 2) ประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ ระดับปฏิบัติการ (ผู้อำนวยการสถานศึกษา) 7 ท่าน ระดับนักวิชาการ แบ่งเป็น ระดับเขตพื้นที่ (ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา) จำนวน 7 คน ระดับนโยบาย (ผู้บริหารในกระทรวงศึกษาธิการ/ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา) จำนวน 7 คน ระยะที่ 3 กำหนดและยืนยันอนาคตภาพ (EDFR รอบที่ 3) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 21 คน (บุคคลเดียวกับรอบที่ 2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบเปิดและไม่ชี้นำ (Non-directed, Open ended) เป็นแบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้างที่เกี่ยวกับ 5 ประเด็นหลัก ได้แก่ (1) อนาคตภาพนักเรียน (2) อนาคตภาพครู (3) อนาคตภาพการบริหารจัดการ (4) อนาคตภาพ การจัดการเรียนการสอน (5) อนาคตภาพการมีส่วนร่วม และแบบสอบถามเป็นกรอบประเด็นคำถามเกี่ยวกับแนวโน้มและโอกาสที่จะเป็นไปได้ในอนาคตภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในทศวรรษหน้า สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม ค่าพิสัยควอไทล์

ผลการศึกษา พบว่า อนาคตภาพที่เป็นไปได้ในการจัดการการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในทศวรรษหน้า พ.ศ.2566 - 2575 ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ 1) อนาคตภาพนักเรียน 2)

อนาคตภาพครู 3) อนาคตภาพการจัดการศึกษา 4) อนาคตภาพการจัดการเรียนการสอน 5) อนาคตภาพการมีส่วนร่วม

คำสำคัญ : อนาคตภาพการจัดการศึกษา, โรงเรียนประถมศึกษานานาชาติ

ABSTRACT

The objective of this research is to study the possible future of small primary school education in the next decade. (2023-2032) By applying the EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) methodology, the research is divided into 3 phases: Phase 1 studies the principles and concepts of organizing small primary school education. and in-depth interviews with 9 experts in education management (EDFR Round 1) to determine the future elements of the education management of small primary schools in the next decade. Phase 2 studies the future image. from 21 experts (EDFR round 2) consisting of 3 groups: operational level (Director of educational institution) 7 persons, academic level, divided into area level (Director of the Primary Educational Service Area Office), 7 people. Policy level (Executives in the Ministry of Education/Educational Experts), 7 people. Phase 3: Determine and confirm the future (EDFR Round 3), experts, number 21 people (same people as in Round 2)

The research tools consisted of an open and non-directive interview form. (Non-directed, Open ended) is an unstructured interview about 5 main issues: (1) the future of students, (2) the future of teachers, (3) the future of management, (4) the future of teaching and learning. (5) Future picture of participation And the questionnaire is a framework for asking questions about trends and possible future opportunities for the provision of education in small primary schools in the next decade, and statistics used to analyze the data: median, mode, and interquartile range. The results of the study found that there are possible future visions for organizing education in small primary schools. Consists of 5 elements: 1) Student future
2) The future of teachers 3) The future of education 4) The future of teaching and learning 5) Future pictures of participation

Keywords: The Future Education Management, Small Sized of Primary Schools

บทนำ

กระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสิ่งต่าง ๆ หรือคนส่วนใหญ่เรียกว่า Disruption ส่งผลกระทบให้หลายประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยต้องปรับเปลี่ยนในเรื่องต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี หรือแม้แต่การศึกษาที่ต้องมีการปรับตัวอย่างมาก การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้จะเป็น “การแทนที่” สิ่งที่มีอยู่เดิมด้วยสิ่งใหม่ เกิดเป็นความต้องการใหม่ขึ้นมาและแทนที่สิ่งเดิมที่มีอยู่โดยทันที ซึ่งแตกต่างจาก “การปรับเปลี่ยน” หรือ Transformation ที่จะเน้นการพัฒนาจากความต้องการเดิมหรือการต่อยอดจากสิ่งเดิมที่มีอยู่อย่างค่อยเป็นค่อยไป อย่างไรก็ตาม Disruption ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันจะมีอย่างน้อย 5 ลักษณะ ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากร (Population Disruption) 2) ความหลากหลายของคนต่างช่วงวัยและยุคสมัย (Generation Disruption) 3) การพัฒนาอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยี (Technology Disruption) 4) การเปลี่ยนแปลง ของโครงสร้างอาชีพและลักษณะการทำงาน (Career Disruption) และ 5) การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบและกระบวนการเรียนรู้ (Learning Disruption) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการศึกษานับเป็นกลไกสำคัญในการผลักดันให้ประเทศเกิดการ พัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาที่สำคัญเช่นนี้ การวางแผนการจัดการศึกษาจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติและแนวคิดอย่างรวดเร็วเพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ และยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ระบบการศึกษาไทยจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ เพื่อพัฒนาศักยภาพทรัพยากรของประเทศ เตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างทันทั่วทั้ง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2566, น. 1)

อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างพลิกผันดังกล่าวข้างต้น หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ดำเนินงานเตรียมการอย่างทันทั่วทั้งที่เช่นกัน อาทิ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 139 ตอนพิเศษ 258 ง วันที่ 1 พฤศจิกายน 2565 แผนดังกล่าวมีแนวคิดในการจัดทำภายใต้หัวข้อ “พลิกโฉมประเทศไทยสู่สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน” โดยมีการกำหนดแผนกลยุทธ์เป็นรายละเอียด (Pin Point) ซึ่งในส่วนของการศึกษานั้นถูกบรรจุอยู่ในหมุดหมายที่ 12 “ไทยมีกำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต” มุ่งตอบสนองเป้าหมายหลักของแผนฯ จำนวน 2 เป้าหมาย คือ “การพัฒนาคนสำหรับยุคใหม่” และ “การมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรม” สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 3 ด้าน ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ และยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม หมุดหมายที่ 12 ได้กำหนดกลยุทธ์การพัฒนา จำนวน 3 กลยุทธ์ คือ 1) กลยุทธ์การพัฒนาคนไทยทุกช่วงวัยในทุกมิติ 2) กลยุทธ์การพัฒนากำลังคนสมรรถนะสูง และ 3) กลยุทธ์ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการในฐานะผู้รับผิดชอบด้านการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้มีประกาศนโยบายและจุดเน้นเพื่อตั้งรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระบบการศึกษาสืบเนื่อง มาจากการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากร โรคติดต่ออุบัติใหม่ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัล และสภาพการณ์ภายนอกอื่น ๆ รวมถึงการบรรลุเป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เป้าหมายที่ 4 ด้านการศึกษา ซึ่งนโยบายจะมีเป้าหมายครอบคลุมแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยใน 4 ประเด็นที่สำคัญ กล่าวคือ การพัฒนาการศึกษาที่มีคุณภาพ การลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การเพิ่มประสิทธิภาพการศึกษาโดย Big Data และการสร้างอาชีพสร้างคนให้เหมาะสมกับตลาดแรงงาน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565, น.345) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประกาศนโยบายและจุดเน้นของกระทรวง ศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 อันมีเนื้อหาเชื่อมโยงถึงก้าวต่อไปของการศึกษาไทย ซึ่งประกาศดังกล่าวมีเนื้อหาสาระของนโยบายและจุดเน้นที่สำคัญ จำนวน 7 ด้าน ได้แก่ 1) การจัดการศึกษาเพื่อความปลอดภัย 2) การยกระดับคุณภาพการศึกษา 3) การสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษาทุกช่วงวัย 4) การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน 5) การส่งเสริมสนับสนุนวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา 6) การพัฒนาระบบราชการและการบริการภาครัฐยุคดิจิทัล และ 7) การขับเคลื่อนกฎหมาย การศึกษาและแผนการศึกษาแห่งชาติ (ประกาศกระทรวง ศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566, 29 ธันวาคม 2564)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดให้โรงเรียนที่มีนักเรียนน้อยกว่า 120 คน ถือว่ามีสถานะเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ในปีการศึกษา 2566 มีโรงเรียนขนาดเล็กในประเทศไทยมากถึง 14,996 แห่ง จากโรงเรียนทั้งหมด 29,312 แห่งทั่วประเทศ หรือคิดเป็นร้อยละ 51.16 ของโรงเรียนทั้งหมด โดยเป็นโรงเรียนขนาดเล็กระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 14,827 แห่ง (สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566) และคาดการณ์ว่าจำนวนโรงเรียนขนาดเล็กมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นผลมาจากอัตราการเกิดของประชากรลดลง ความนิยมของผู้ปกครองส่งบุตรหลานเข้าเรียนในตัวเมือง และการย้ายถิ่นฐานตามการประกอบอาชีพของผู้ปกครอง แต่อย่างไรก็ตามที่ผ่านมาโรงเรียนขนาดเล็กประสบปัญหามากมาย กล่าวคือ 1) ด้านบุคลากร พบว่า การขาดแคลนครู จำนวนครูไม่ครบชั้นเรียน ครูไม่ครบตามรายวิชาเอก ครูส่วนใหญ่ขาดทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในสภาพที่ครูไม่ครบชั้น ครูสอนไม่เต็มเวลา เต็มความสามารถ เนื่องจากครูมีภารกิจอื่นนอกเหนือจากการสอนจำนวนมาก จึงส่งผลให้ประสิทธิภาพและคุณภาพของการจัดการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็กไม่เป็นไปตามเป้าหมาย รวมถึงครูย้ายบ่อย ครูขาดขวัญกำลังใจ 2) ด้านการเรียนการสอน พบว่า หลักสูตรและแผนการจัดการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน สื่อการเรียนการสอน และแหล่งเรียนรู้มีจำนวนจำกัด ซึ่งมีสาเหตุมาจากได้รั้งงบประมาณจำนวนน้อย สื่อเทคโนโลยีมีใช้อย่างจำกัดและที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่สามารถใช้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ เทคโนโลยีมีราคาสูงและปรับเปลี่ยนบ่อย ส่งผลให้โรงเรียนขนาดเล็กมีภาระค่าใช้จ่ายสูง 3) ด้านการบริหารจัดการ พบว่า เนื่องจากสภาพการดำเนินการที่ผ่านมาของการคมนาคมไม่ค่อยมีความ

สะดวก รัฐบาลจึงจำเป็นต้องจัดตั้งโรงเรียนให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ของประชากรที่อาศัยอยู่ แต่ปัจจุบันความจำเป็นดังกล่าวได้ลดลง เพราะการคมนาคมมีความสะดวกขึ้น รวมถึงประชากรมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้โรงเรียนปรับเปลี่ยนเป็นโรงเรียนขนาดเล็กเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้อัตราร่วมนครุต่อนักเรียน และนักเรียนต่อห้องเรียนต่ำกว่ามาตรฐาน ค่าใช้จ่ายต่อนักเรียนหนึ่งคนสูงกว่าโรงเรียนขนาดอื่นๆ นอกจากนั้น โรงเรียนขนาดเล็กจำนวนหนึ่งอยู่ในเขตพื้นที่พิเศษ อยู่ในพื้นที่ห่างไกลความเจริญอยู่บนภูเขาสูง ทำให้นักเรียนมีปัญหาในการเดินทางมาเรียน ผู้บริหารโรงเรียนยังขาดทักษะในการบริหารจัดการโรงเรียน เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นผู้บริหารบรรจุใหม่ รวมถึงปัญหาการอพยพเคลื่อนย้ายของประชากรวัยเรียนที่ย้ายตามผู้ปกครองเพื่อรับจ้างทำงานต่างถิ่น ผสมกับอัตราการเกิดของประชากรที่ลดลง ปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น จึงส่งผลให้จำนวนนักเรียนลดลงในแต่ละชั้น จึงเกิดเป็นปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กอีกอย่างหนึ่ง รวมถึงปัญหารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนนิติบุคคลตามแนวทางการกระจายอำนาจเป็นรูปแบบเดียวกันทุกโรงเรียน ไม่สอดคล้องกับบริบทและการบริหารจัดการงานบุคคลส่วนใหญ่เหมือนกันทุกโรงเรียน ยังไม่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพต่อการปฏิบัติงาน และขวัญกำลังใจของบุคลากรโรงเรียนขนาดเล็ก และ 4) ด้านการมีส่วนร่วม พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่อยู่ในเขตชุมชนขนาดเล็ก ประชากรมีฐานะยากจน ทำให้ไม่มีศักยภาพในการระดมทรัพยากรนำมาช่วยเหลือสนับสนุนการจัดการศึกษาให้กับโรงเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียนอย่างต่อเนื่องจนจบหลักสูตร (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562, น. 30-34)

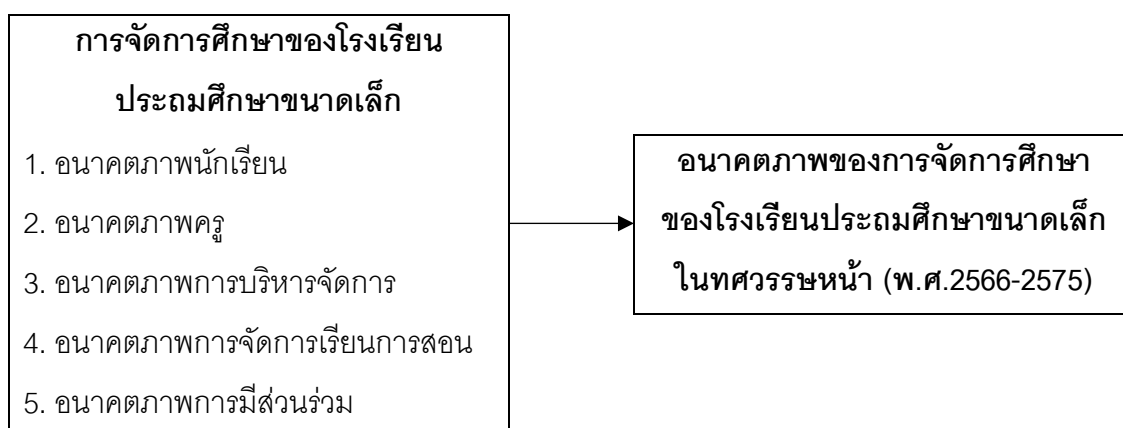
จากความสำคัญและปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในอนาคต มีความจำเป็นอย่างยิ่งยวดของการเตรียมความพร้อมการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในอนาคตข้างหน้า ที่จะนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลต่อการแก้ปัญหาสำคัญของคุณภาพการศึกษาของประเทศไทย องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้จะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้มีทักษะและคุณลักษณะที่หลากหลาย ครุมีสมรรถนะการปฏิบัติทางวิชาชีพ ผู้บริหารเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ผู้นำทางวิชาการ การศึกษาที่มีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย มุ่งทักษะความเข้าใจต่างวัฒนธรรม เป็นหลักสูตรที่บูรณาการ และสอดคล้องกับวัฒนธรรม ประเพณี รวมถึงการมีส่วนร่วมโดยร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมหาและร่วมแก้ปัญหาด้วยกัน จากผลด้านต่างๆ จะส่งผลให้การศึกษามีคุณภาพสามารถเป็นแนวทางการจัดการสถานศึกษาและเป็นการเตรียมความพร้อมผู้เรียนให้สามารถดำเนินชีวิตสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอนาคตภาพที่เป็นไปได้ในการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2566-2575)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาจากแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก จากนั้นนำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework) เรื่อง อนาคตภาพของการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2566-2575) 5 ด้าน ประกอบด้วย นักเรียน ครู การบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน และการมีส่วนร่วม ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาหลักการและแนวคิดของการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก แนวโน้มการศึกษาไทยในอนาคต โดยศึกษาจากเอกสาร บทความ งานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการศึกษา จำนวน 9 คน ด้วยระเบียบวิธีการวิจัยในการรวบรวมข้อมูลโดยการประยุกต์ใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตภาพแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) รอบที่ 1

ระยะที่ 2 ศึกษาอนาคตภาพ โดยใช้แบบสอบถามเป็นกรอบประเด็นคำถามเกี่ยวกับแนวโน้มและโอกาสที่จะเป็นไปได้ในอนาคตภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในทศวรรษหน้าจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 21 ท่าน ด้วยระเบียบวิธีการวิจัยในการรวบรวมข้อมูลโดยการประยุกต์ใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตภาพแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) รอบที่ 2

ระยะที่ 3 กำหนดและยืนยันอนาคตภาพ โดยใช้แบบสอบถามที่ได้วิเคราะห์ค่าสถิติจากรอบที่ 2 จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 21 ท่าน ด้วยระเบียบวิธีการวิจัยในการรวบรวมข้อมูลโดยการประยุกต์ใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตภาพแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) รอบที่ 3

ประชากร

ระยะที่ 1 ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ดังนี้ ผู้บริหารการศึกษา ระดับนโยบาย จำนวน 3 คน ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน 2 คน ผู้อำนวยการสถานศึกษา 3 คน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา 1 คน

ระยะที่ 2 และ ระยะที่ 3 ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 21 คน ดังนี้ ระดับปฏิบัติการ (ผู้อำนวยการสถานศึกษา) จำนวน 7 คน ระดับนักวิชาการ แบ่งเป็น ระดับเขตพื้นที่ (ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา) จำนวน 7 คน ระดับนโยบาย (ผู้บริหารในกระทรวงศึกษาธิการ / ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา) จำนวน 7 คน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 ศึกษาจากเอกสาร บทความ งานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการศึกษา จำนวน 9 คน

ระยะที่ 2 ศึกษาอนาคตภาพ โดยใช้แบบสอบถามเพื่อศึกษาอนาคตภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 21 ท่าน ด้วยระเบียบวิธีการวิจัยในการรวบรวมข้อมูลจากการประยุกต์แบบ EDFR รอบที่ 2

ระยะที่ 3 ออกแบบและยืนยันอนาคตภาพ โดยใช้แบบสอบถามที่ได้วิเคราะห์ค่าสถิติจากรอบที่ 2 จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 21 ท่าน (บุคคลเดียวกับรอบที่ 2) ด้วยระเบียบวิธีการวิจัยในการรวบรวมข้อมูลจากการประยุกต์แบบ EDFR รอบที่ 3

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบเปิดและไม่มีชี้แนะ (Non-directed, Open ended) เป็นแบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้างที่เกี่ยวข้องกับ 5 ประเด็นหลัก ได้แก่ (1) อนาคตภาพนักเรียน (2) อนาคตภาพครู (3) อนาคตภาพการบริหารจัดการ (4) อนาคตภาพการจัดการเรียนการสอน (5) อนาคตภาพการมีส่วนร่วม และแบบสอบถามเป็นกรอบประเด็นคำถามเกี่ยวกับแนวโน้มและโอกาสที่จะเป็นไปได้ในอนาคตภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในทศวรรษหน้า

การวิเคราะห์ข้อมูล ค่ามัธยฐาน (Median) ค่าฐานนิยม (Mode) ค่าความแตกต่างระหว่างมัธยฐานกับฐานนิยม และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile range)

ผลการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยอนาคตภาพการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2566-2575) ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ 1) อนาคตภาพนักเรียน 2) อนาคตภาพครู 3) อนาคตภาพการจัดการศึกษา 4) อนาคตภาพการจัดการเรียนการสอน 5) อนาคตภาพการมีส่วนร่วม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. อนาคตภาพนักเรียน จำนวน 7 ข้อ ได้แก่

1) นักเรียนมีคุณลักษณะเป็นนักเรียนผู้ตลอดชีวิต มีทักษะการสื่อสารภาษาไทยและภาษาอังกฤษ การคิดคำนวณและการจินตนาการ การเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิต การบูรณาการข้ามศาสตร์ และการนำไปใช้ในชีวิตจริง การปรับตัวที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกอนาคตและการคิดอย่างมีวิจารณญาณหรือการคิดเชิงวิพากษ์

2) นักเรียนเป็นผู้ออกแบบชีวิตที่มีคุณค่า มีความสามารถค้นพบสิ่งที่รัก ทำอย่างมีความสุข สร้างคุณค่าจากสิ่งที่ทำ ออกแบบชีวิตที่มีคุณค่าและวางแผนเส้นทางชีวิตสู่การได้ทำในสิ่งที่รักได้อย่างมืออาชีพ และมีความฉับไวในการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง

3) นักเรียนเป็นพลเมืองโลกที่มีคุณภาพและความรับผิดชอบ มีคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกสากล กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล พร้อมทั้งเปิดใจรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง ตัดสินใจอย่างมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ส่วนรวม และสังคมโลก เคารพความแตกต่างทางวัฒนธรรม มีความซื่อสัตย์ มีวินัยในตนเอง รู้หน้าที่และเคารพสิทธิของผู้อื่น

4) นักเรียนเป็นผู้มีสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมตระหนักรู้ในตนเอง ผู้อื่น มีมารยาททางสังคม มีความฉลาดรู้ทางอารมณ์ มีสัมพันธภาพที่ดี สามารถสร้างสรรค์ค่านิยมตามวัฒนธรรมอันดีงามของไทยและวัฒนธรรมอันเป็นสากล

5) นักเรียนเป็นผู้พลิกผันดิจิทัล มีความฉลาดรู้ทางดิจิทัล วิทยาศาสตร์ข้อมูล และวิทยาการคำนวณ สามารถใช้ดิจิทัลในการเปลี่ยนชีวิต การเรียน และการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีความรู้ทางเทคโนโลยีหุ่นยนต์และปัญญาประดิษฐ์ที่มีคุณธรรมเป็นฐาน และสามารถออกแบบระบบนิเวศใหม่ที่มีมนุษย์สามารถบูรณาการทำงานร่วมกับปัญญาประดิษฐ์

6) นักเรียนเป็นผู้นำเชิงนวัตกรรมและผู้ประกอบการ มีความฉลาดรู้เกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจดิจิทัล การค้าเสรีและโลกาภิวัตน์ มีทักษะสร้างสรรค์เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม ทักษะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่มีคุณธรรม และทักษะผู้นำเชิงผู้ประกอบการที่มีความรับผิดชอบต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

7) นักเรียนเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่สร้างอนาคต มีวิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถสื่อสารให้มีวิสัยทัศน์ร่วมและสร้างสรรค์การเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์ ด้วยกลยุทธ์ที่ดี มีกรอบความคิดแบบเติบโตและการคิดนอกกรอบข้ามศาสตร์ และมีความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมพลิกผัน

2. อนาคตภาพครู จำนวน 7 ข้อ ได้แก่

1) ครูต้องมีค่านิยมทางวิชาชีพชั้นสูง มีจิตวิญญาณความเป็นครู รักและห่วงใยลูกศิษย์ทุกคนอย่างทั่วถึง เชื่อมมั่นว่านักเรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ เข้าใจและเคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล ยอมรับและเห็นคุณค่าของความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีความรับผิดชอบต่อตนเอง วิชาชีพ และสังคม

2) ครูต้องมีสมรรถนะการปฏิบัติทางวิชาชีพ มีความสามารถเสริมสร้างการเรียนรู้ของนักเรียนทุกคนอย่างทั่วถึง พัฒนานักเรียนให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายชีวิตที่มีคุณค่าต่อเพื่อนมนุษย์ สามารถวางแผนเส้นทางการเรียนรู้ การประกอบอาชีพ และการดำเนินชีวิตของนักเรียนได้ตามความสนใจและความถนัดของแต่ละบุคคล

3) ครูต้องมีผู้เทคนิคการสอนชั้นเลิศ มีสมรรถนะ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เทคนิคการออกแบบการจัดการเรียนรู้และการจัดการชั้นเรียนของแบบการเรียนรู้เชิงรุก การใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่น่าสนใจ หลากหลาย ดึงดูดความสนใจของนักเรียน

4) ครูมีบทบาทเป็นผู้จัดการเรียนรู้ในสถานการณวิฤกต มีสมรรถนะเสริมสร้างเจตคติต่อการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเองให้แก่นักเรียนและผู้ปกครองและเรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนรู้ในสถานการณวิฤกต มีทักษะการสร้างขวัญและกำลังใจให้นักเรียนในระหว่างการจัดการเรียนรู้ในสถานการณวิฤกต และให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการเรียนและการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมในสถานการณวิฤกต

5) ครูมีทักษะและสมรรถนะดิจิทัล มีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อดิจิทัลและนวัตกรรมการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีสมรรถนะทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัลตามกรอบระดับสมรรถนะดิจิทัล และมีทักษะการจัดการเรียนรู้โดยการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ

6) ครูมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ มีทักษะการให้คำแนะนำ ชี้แนะ เพื่อพัฒนาศักยภาพนักเรียนสามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมศักยภาพนักเรียนตามความถนัด สร้างสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่เหมาะสม สามารถแนะนำวิธีเรียนรู้ กระตุ้น และสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ให้นักเรียน

7) ครูเป็นผู้รอบทิศทางที่มีคุณค่า มีการพัฒนาตัวเองอยู่ตลอดเวลา พร้อมทั้งจะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลง และกล้าที่จะทำในสิ่งใหม่

3. อนาคตภาพการจัดการการศึกษา จำนวน 13 ข้อ ได้แก่

1) ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ผู้นำทางวิชาการ มีความรู้ ความเข้าใจเรื่องหลักสูตร รูปแบบการเรียนการสอน ความก้าวหน้าทางวิทยาการที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ และสนับสนุนให้ครูและบุคลากรใช้ความรู้ ความสามารถ อย่างเต็มประสิทธิภาพ

2) ผู้บริหารเป็นบุคคลที่ซื่อสัตย์ สุจริต ยุติธรรม บริหารงานด้วยหลักธรรมาภิบาล

3) ผู้บริหารมีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ (Network Learning) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น

4) ผู้บริหารมีความสามารถในการแสวงหาทุน แหล่งทุน และการบริหารจัดการงานของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

5) หลักสูตรที่มีความสอดคล้องเชื่อมโยงสภาพชีวิตจริงจากความรู้สู่เจตคติ พัฒนาคุณภาพพอเพียงให้เป็นไปตามมาตรฐานของความเป็นพลเมืองไทย พลโลก ก้าวสู่ความเป็นสากล

6) หลักสูตรที่มีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยการเรียนรู้จากการกระทำที่สอดคล้องกับชีวิตจริง ผู้มีบทบาทสำคัญในการ ปฏิบัติจริงคือ โรงเรียน พ่อแม่ และ สื่อมวลชน ในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่มี ต่อสังคมทุกระดับ

7) หลักสูตรที่บูรณาการพัฒนานักเรียนสู่สังคม โดย Civic Education เป็นเครื่องมือ นักเรียนเป็นศูนย์กลางที่จะพัฒนาตนเอง

8) หลักสูตรที่มุ่งทักษะความเข้าใจต่างวัฒนธรรมต่างกระบวนทัศน์ให้แนวคิดทางการศึกษาในกระแสโลกาภิวัตน์ และมีทักษะการเปลี่ยนแปลงที่ประยุกต์สอดคล้องกับวัฒนธรรม ประเพณีไทย

9) การพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้โดยการจัดมุม การเรียนรู้รูปแบบใหม่ และการจัดทำพื้นที่นักประดิษฐ์ (Makerspace)

10) การสร้างนวัตกรรมแพลตฟอร์มการเรียนรู้อัจฉริยะและเชื่อมโยงแพลตฟอร์ม การพัฒนา การเรียนรู้อย่างเป็นระบบ และการใช้แอปพลิเคชันอัจฉริยะ เพื่อให้ครูและนักเรียนทุกคนสามารถเข้าถึงและใช้พัฒนาการเรียนรู้ได้ตามความต้องการอย่างเต็มตามศักยภาพ และเท่าเทียมกัน

11) ระบบธนาคารหน่วยกิต (Credit bank) ที่นักเรียนได้สะสมหน่วยการเรียนรู้จากการประกอบอาชีพ การฝึกอบรม การศึกษาทั้งในระบบนอกระบบ และตามอัธยาศัยตลอดชีวิต เพื่อให้ นักเรียนสามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ไปใช้ต่อยอดทางการศึกษาและ การทำงาน และเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้แก่ นักเรียน

12) ระบบการประเมินผลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย

- แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ (Achievement Test)
- แบบทดสอบความถนัด (Aptitude Test)
- แบบทดสอบวัดบุคลิกภาพ (Personal Social Test)

13) ระบบการประเมินผลโดยแฟ้มสะสมงาน (Portfolios) หมายถึง การประเมินจากการสะสมผลงานที่แสดงถึงความสามารถ ความพยายาม ความถนัดและความรับผิดชอบของนักเรียน

4. อนาคตภาพการจัดการเรียนการสอน จำนวน 8 ข้อ ได้แก่

1) การเรียนรู้ผ่าน E-learning เพิ่มความสามารถในการรับรู้ และเข้าถึงได้ เพิ่มความสนใจและช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้

2) การเรียนรู้แบบ Active Learning การเรียนรู้แบบโลกเสมือนจริงที่ถูกสร้างขึ้นด้วยเทคโนโลยี

3) การเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยการจัดกิจกรรม ฝึกการทำงานร่วมกัน กิจกรรมการแสดงผลบทบาทสมมติ กิจกรรมภาคสนาม

4) การเรียนรู้หลักสูตรที่ตรงกับความสนใจของตนเอง

5) การเรียนรู้เนื้อหาที่สนุกสนาน สร้างความบันเทิงและความสุขให้กับนักเรียน (Edutainment)

- 6) การเรียนรู้ในระบบเพื่อนพึ่งพาเพื่อน (peer-to-peer)
 - 7) การใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อการศึกษาผ่านรูปแบบการศึกษาทางไกล (Tele-education) และโรงเรียนเสมือน (Virtual School)
 - 8) การใช้เทคโนโลยีโลกเสมือน (Virtual Reality) และ AR (Augmented Reality)
- 5) **อนาคตภาพการมีส่วนร่วม** จำนวน 4 ข้อ ได้แก่
- 1) การเสริมสร้างพลังทางสังคมในการส่งเสริมการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ทักษะอาชีพที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่
 - 2) การสร้างเครือข่ายบูรณาการความร่วมมือโดยการประสาน ส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของภาครัฐภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครอบครัวและชุมชน
 - 3) การจัดกิจกรรมสร้างความร่วมมือเพื่อสร้างโรงเรียนดีของชุมชน
 - 4) การระดมสรรพกำลัง เพื่อร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมหาและร่วมแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน

อภิปรายผล

การจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2566-2575) โดยกำหนดองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ อนาคตภาพนักเรียน อนาคตภาพครู อนาคตภาพการจัดการศึกษา อนาคตภาพการจัดการเรียนการสอน และอนาคตภาพการมีส่วนร่วมซึ่งเป็นคุณลักษณะและวิธีการที่มีความประสงค์จะให้เกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับธนภฤต สิทธิราช (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง อนาคตภาพการจัดการมัธยมศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 41 ในทศวรรษหน้า (2557-2567) พบว่า การจัดการมัธยมศึกษาของไทยควรต้องมีการดำเนินการ 7 ด้าน คือ ด้านสาระเนื้อหาหลักสูตรในการศึกษา ด้านการบริหารการศึกษา ด้านครู ด้านสถานศึกษาและสภาพแวดล้อม ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการสอน และด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน และสอดคล้องกับ John Moravec (2007) ที่ได้ทำการศึกษาแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ สังคมฐานความรู้ และการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางเทคโนโลยีส่งผลต่ออนาคต ซึ่งจะต้องบูรณาการมโนทัศน์ของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของ “กระบวนทัศน์ใหม่” เข้าไปในวิธีการคิด การนำและการปรับแนวของการปฏิบัติ เพื่อให้สามารถประสบความสำเร็จได้ในยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

อนาคตภาพนักเรียนมุ่งการพัฒนาให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต มีทักษะการสื่อสาร เป็นผู้ออกแบบชีวิตที่มีคุณค่า ค้นพบ และวางแผนการทำในสิ่งที่รัก เป็นพลเมืองโลกที่มีคุณภาพ มีความฉลาดรู้ทางดิจิทัล เป็นผู้นำเชิงนวัตกรรมและผู้ประกอบการ สอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560) ได้กล่าวว่า การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย การเขียนได้ การคิดเลขเป็น และทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม ทักษะด้านความเข้าใจ

ต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ ทักษะด้านความร่วมมือ ทักษะด้านการสื่อสาร การรู้เท่าทันสื่อ ทักษะอาชีพ ทักษะการเรียนรู้ และควมมีเมตตา กรุณา มีวินัย คุณธรรม จริยธรรม

ครูในอนาคตต้องมีสมรรถนะการปฏิบัติทางวิชาชีพ มีทักษะและสมรรถนะดิจิทัล เป็นผู้รู้รอบทิศทาง พัฒนาการตนเองอยู่เสมอ กล่าวที่จะทำในสิ่งใหม่ มีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ มีทักษะการให้คำแนะนำที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ครูต้องมีค่านิยมทางวิชาชีพขั้นสูง มีจิตวิญญาณความเป็นครู สอดคล้องกับข้อเสนอระบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของโลกอนาคตในปี 2040 ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2564) กล่าวว่า ครูจะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการพลิกโฉมระบบการเรียนรู้ใหม่ในฐานะของผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ตลอดจนเป็นผู้เชี่ยวชาญการเรียนรู้ตลอดชีวิตภายใต้ระบบนิเวศ การเรียนรู้ใหม่ที่ตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของโลกอนาคต โดยครูจะต้องเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ถ่ายทอดเนื้อหาสู่การเป็นโค้ช หรือผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ ทำหน้าที่สนับสนุน สร้างแรงบันดาลใจ และนำวิธีการเรียนรู้ และวิธีจัดระเบียบการสร้างความรู้ ออกแบบกิจกรรมและสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียน เพื่อสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและนำการเปลี่ยนแปลง พร้อมสำหรับโลกอนาคต

การจัดการศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหาร หลักสูตร สื่อ แหล่งเรียนรู้ การประเมินผล ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีความสำคัญแตกต่างกัน ผู้บริหารถือเป็นบุคคลที่มีความสำคัญ จึงต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ผู้นำทางวิชาการ มีความรู้ ความเข้าใจเรื่องหลักสูตร มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ความสามารถในการแสวงหาทุน นอกจากนั้นยังต้องเป็นบุคคลที่มีความซื่อสัตย์ สุจริต ยุติธรรม บริหารงานด้วยหลักธรรมาภิบาล ซึ่งสอดคล้องกับ ดร.บรรจง ลาวะลี (2560) ศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคไร้พรมแดน กล่าวว่า ผู้บริหารในยุคไร้พรมแดน จะต้องมีความรู้เชิงทฤษฎีความสามารถ มีทักษะ และประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษาให้ทันสมัยเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงโลกยุคใหม่ 4 ด้าน ดังนี้

1. คุณลักษณะของผู้บริหารในยุคไร้พรมแดน ประกอบด้วย ความรู้ทางวิชาการ นักประกอบการ นักริเริ่ม สร้างสรรค์และประกอบการความสามารถด้านเทคโนโลยีนักสร้างพลังและแรงบันดาลใจเชิงบวก ตัวแบบที่ดี และการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ต้องทำความรู้จักกับการเปลี่ยนแปลง ต้องสร้างการเปลี่ยนแปลง ต้องเป็นตัวแทนความเปลี่ยนแปลง ปฏิรูป เป็นนักคิด นักพัฒนา ต้องทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก
2. ทักษะสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย การคิดวิเคราะห์การคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม เทคโนโลยีและดิจิทัล การตัดสินใจผลสัมฤทธิ์ และมนุษยสัมพันธ์
3. บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย บทบาทในฐานะผู้นำทางวิชาการ บทบาทในฐานะผู้รักษาระเบียบวินัย บทบาทในฐานะผู้ประเมิน บทบาทในการทบทวนนโยบาย บทบาทในการการบริหารหลักสูตรและการสอน บทบาทในการสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมการเรียนรู้ บทบาทในการส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากร บทบาทในการประชาสัมพันธ์ บทบาทในการประสานสัมพันธ์กับชุมชน และบทบาทในการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี
4. คุณธรรมและ ประกอบด้วย คุณธรรมจริยธรรมสำหรับตนเอง คุณธรรมจริยธรรมเพื่อการปฏิบัติหน้าที่การบริหารและคุณธรรมจริยธรรม สำหรับสังคม

หลักสูตรในอนาคตต้องมีความสอดคล้อง เชื่อมโยงสภาพชีวิตจริง มีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย มุ่งทักษะความเข้าใจต่างวัฒนธรรม เป็นหลักสูตรที่บูรณาการ และสอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณี นอกจากนี้ มีการพัฒนาสื่อ แหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้รูปแบบใหม่ มีการจัดพื้นที่นันทนาการ สร้างนวัตกรรมแพลตฟอร์มการเรียนรู้ การใช้แอปพลิเคชันอัจฉริยะ รวมไปถึงการวัดผล ประเมินผลหลากหลาย เช่น ระบบธนาคารหน่วยกิต การประเมินเชิงคุณภาพ โดยการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ทดสอบความถนัด หรือการประเมิน โดยเพิ่มสะสมงาน สอดคล้องงานวิจัยของอรรถัย รุ่งวชิรา, เศรษฐาภรณ์ ตั้งวันเจริญ และกาญจนา เกียรติกานนท์ (2564) จากการศึกษาการจัดการเรียนรู้ในโลกยุคใหม่เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะคนยุคใหม่ กล่าวว่า หลักสูตรต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับผลลัพธ์คุณลักษณะของผู้เรียนยุคใหม่ที่เปลี่ยนไปตามสภาพสังคม มุ่งเน้นให้ผู้เรียน สร้างสรรค์นวัตกรรม และการวิจัยด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อเพิ่มขีดความสามารถแข่งขันของประเทศ ด้านสื่อการสอน มีการใช้นวัตกรรมสื่อการสอนสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา ได้แก่ E-Learning ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตัวเองได้ง่ายผ่านทางแอปพลิเคชัน หรือ E-book คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) มัลติมีเดีย การประชุมทางไกล ชุดการสอน วิดีทัศน์แบบมีปฏิสัมพันธ์ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และการประเมินผลผู้เรียน ควรประเมินจากความเข้าใจ โดยวัดความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ และความเข้าใจเชิงลึกในการแก้ปัญหา ประเมินการคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิด สร้างสรรค์ เพื่อผลลัพธ์คุณลักษณะคนยุคใหม่ และยังคงสอดคล้องกับโครงการทูลุ ปณุกปัญญา กล่าวว่า การวัดผลประเมินผลต้อง 1. วัดครบถ้วนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ได้จริง วัดความสามารถทางความรู้ ความคิดได้จริง (Cognitive Ability) วัดความสามารถในการปฏิบัติได้จริง (Performance/Practice Ability) และวัดคุณลักษณะทางจิตใจได้จริง (Affective Characteristics) 2. วัดได้ตรงความเป็นจริง คือ สิ่งที่วัดได้นั้นเป็นข้อมูล เป็นการแสดงพฤติกรรมที่สะท้อนความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน ทั้งความสามารถทางความรู้ ความคิด ความสามารถในการปฏิบัติและคุณลักษณะทางจิตใจ 3. เลือกรวบรวม คัดค้นเครื่องมือและเทคนิคการวัดผลที่เป็นการวัดพฤติกรรมที่แท้จริงที่แสดงออกซึ่งความสามารถของผู้เรียน (Ability to do) ซึ่งอาจได้จากการสังเกตพฤติกรรมผู้เรียน สังเกตจากการปฏิบัติภาระงาน (Tasks) ที่จัดให้ปฏิบัติในสถานการณ์ที่ผู้สอนจะกำหนด สังเกตจากร่องรอยหลักฐานผลการปฏิบัติภาระงานของผู้เรียน เป็นต้น

การเรียนรู้ในโลกอนาคต ต้องจัดการให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง เช่น การจัดการเรียนรู้ผ่าน E-Learning การเรียนรู้แบบโลกเสมือนจริง การเรียนรู้จากประสบการณ์ มีการนำเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาผ่านรูปแบบการศึกษาทางไกล และการใช้เทคโนโลยีโลกเสมือน อีกทั้งการเรียนรู้แบบเพื่อนพ้องเพื่อน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ การทำงานเป็นทีม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2564) ได้กล่าวถึงระบบการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ในการตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของโลกอนาคต มี 6 รูปแบบ คือ 1) การเรียนรู้ที่มีความหมาย และมีคุณค่า 2) การเรียนรู้ที่เสริมสร้างศักยภาพระหว่างบุคคล 3) การริเริ่มเรียนรู้ด้วยตนเอง 4) การเรียนรู้การสร้างสรรค์นวัตกรรม 5) การเรียนรู้การนำความรู้

ประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง และ 6) การเรียนรู้ที่สร้างรายได้ระหว่างเรียน นอกจากนี้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้นำเสนอหลักการของระบบการเรียนรู้ใหม่ ประกอบด้วย 5 ข้อ คือ 1) ระบบการเรียนรู้ใหม่ ออกแบบตามแนวคิดและหลักการของการออกแบบย้อนกลับ (Backward Design) และระบบนิเวศการเรียนรู้ (Learning Ecosystem) 2) ระบบการเรียนรู้ใหม่จะพลิกโฉมเป้าประสงค์การจัดการศึกษาจากเนื้อหาเป็นฐาน (Content-Based) ไปสู่ผลลัพธ์เป็นฐาน (Outcome-Based) 3) ระบบการเรียนรู้ใหม่จะพลิกโฉมแนวทางการจัดการศึกษาจากการเรียนในห้องเรียนและโรงเรียน เป็นการเรียนรู้จากโลกกว้างด้วยระบบนิเวศการเรียนรู้ที่หลากหลาย (Learning Ecosystem) 4) ระบบการเรียนรู้ใหม่จะพลิกโฉมศักยภาพของผู้เรียนจากการเรียนรู้เนื้อหาตามที่ครูเป็นผู้ถ่ายทอด เป็นผู้เรียนเป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Student as Learning Designer) 5) ระบบการเรียนรู้ใหม่จะพลิกโฉมศักยภาพของครูจากการเป็นผู้ถ่ายทอดเนื้อหา เป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้ (Teacher as Learning Designer)

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยการเสริมสร้างพลังทางสังคม สร้างเครือข่ายบูรณาการ ส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของภาครัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครอบครัวยุทธศาสตร์ ชุมชน มีการจัดกิจกรรมสร้างความร่วมมือ รวมถึงการระดมสรรพกำลัง ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมหาและร่วมแก้ปัญหา เพื่อสร้างโรงเรียนดีของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการรู้จักและเข้าใจการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2566) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาเป็นการรวมพลังในระดับพื้นที่ ถือเป็นกลไกในการแก้ไขปัญหาสาธารณะและพัฒนาศึกษาด้วยกัน โดยมีแนวคิดในการมีส่วนร่วม ดังนี้ 1) ร่วมคิด 2) ร่วมเรียนรู้ 3) ร่วมกระทำ 4) ร่วมประเมิน 5) ร่วมรับผิดชอบ โดยมีบทบาท คือ มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพการจัดการศึกษา ระดมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ สนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการจัดการเรียนรู้ และเสริมพลัง อีกทั้งยังสอดคล้องกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ตามแผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีการดำเนินการ ดังนี้ 1) การดำเนินการผ่านแผนงาน มุ่งเน้นการได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนผ่านการประชาสัมพันธ์ 2) เน้นการรักษาคำมั่นสัญญาไว้ ให้ความรู้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง 3) การมีส่วนร่วมที่ได้รับการรับรองตามกฎหมาย มุ่งการสนับสนุนช่วยเหลือ 4) สอบถามความคิดเห็น 5) มีส่วนร่วมกำหนดประเด็นที่จะมุ่งสู่เป้าหมาย 6) แบ่งปันงานและความรับผิดชอบ 7) ร่วมรับผิดชอบงาน และ 8) กำหนดและวางแผนงาน ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมที่เป็นกลไกหรือแรงสนับสนุน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยอนาคตภาพการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2566-2575) ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรนำผลการวิจัยไปจัดทำเป็นองค์ความรู้หรือคู่มือการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินการจัดการศึกษาในแต่ละองค์ประกอบ

1.2 ผลการวิจัยแสดงให้เห็นถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร อนาคตภาพที่ควรจะเป็นขององค์ประกอบหลายประเด็นที่สามารถค้นคว้าและทวนสอบความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริงตามบริบทของโรงเรียนโดยวิธีศึกษาสำรวจและการวิจัยเชิงทดลอง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรที่จะศึกษาอนาคตภาพการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาที่มีประสิทธิภาพในบริบทที่แตกต่างกัน หรือในแต่ละสังกัดด้วยวิธีการศึกษาแบบอื่นๆ ตามความเหมาะสมกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นหรือที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตข้างหน้า

2.2 วิจัยและพัฒนาเพื่อให้ได้นวัตกรรมทางการศึกษาที่สามารถนำไปจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในอนาคต

บรรณานุกรม

ธนกฤต สิทธิราช. (2558). อนาคตภาพการจัดการมัธยมศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

เขต 41 ในทศวรรษหน้า (2557-2568). *วารสารครุศาสตร์ คณะครุศาสตร์*

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, ปีที่ 4(7): 36-54.

บรรจง ลาวะลี. (2560). *บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคไร้พรมแดน*. สืบค้นเมื่อ สิงหาคม 9, 2566.

จาก <https://journalrec.mbu.ac.th/images/pdf/journal6-2/23>.

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปี

งบประมาณ พ.ศ.2566 วันที่ 29 ธันวาคม 2565 หน้า 2-5.

สำนักงานนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). *สถิติข้อมูลทางการศึกษา*.

สืบค้น พฤษภาคม 21, 2566. จาก www.bopp.go.th.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2566). *รายงานเฉพาะเรื่องที่ 7 การปฏิรูปเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2566). *ผลสำรวจทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคต (Future Skill)*

ของคนไทยช่วงวัยเรียนและวัยรุ่น. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2566). *สมรรถนะการศึกษาไทยในเวทีสากล ปี 2564 (IMD 2021)*.

กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม*

แห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570). กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

อรรถัย รุ่งวชิรา, เสวตภรณ์ ตั้งวันเจริญ และกาญจนา เกียรติกานนท์. (2564). การจัดการเรียนรู้ในโลกยุคใหม่เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะคนยุคใหม่. *วารสารครุธรรมศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 1(1): 97-106.

Campbell R.F.Corbally. J.E. and Nystrand. R.O. (1983). *Introduction to educational administration*. 6th ed. Boston: Allyn and Bacon

Good, Carter V. (1973). *Dictionary of Education*. 3rd Edition. New York: McGraw. Hill Book Company.

John moravac. (2007) . *A new paradigm of knowledge production in higher education*. Nasmyth: (n.p.).

Kaur, A., Young, D., & Kirkpatrick, R. (2016). *English Education Policy in Thailand: Why the Poor Results?*. Retrieved January 2016, from <https://www.researchgate.net/publication/286925009>